

INTERVIEW Politiewetenschapper Jaap Timmer legt vinger op zere plek

Vergiskogels elite-eenheid

Leden van arrestatieteams schieten opmerkelijk vaak per ongeluk bij het inrekenen van potentieel gevaarlijke verdachten in auto's. Door ongewilde schoten vielen er de afgelopen jaren vijf gewonden en onlangs was er zelfs een dode te betreuren. Wat gaat er mis bij de elite-eenheden?

Henk Runhaar
h.runhaar@mediahuis.nl

Amsterdam ■ Uit het niets duikt de dikke BMW op, die de bestuurder dwingt vaart te minderen. En rap ook. Intussen rijdt links naast de verdachte wagen nummer twee, het beveiligingsvoertuig. De bijrijder houdt de bestuurder van de doelwit-auto onder schot. Erachter de 'pak-auto', met twee koppels AT'ers aan boord. Zodra halt wordt gehouden, stappen zij uit en werken de verdachten zo snel mogelijk uit hun auto. Ondoorzichtige skibril over het hoofd, handboeien om, in de auto en wegwezen.

Een aanhouding volgens deze zogenoemde autoprocedure is voor een arrestatieteam (AT) een van de standaardprocedures. Vaste richtlijnen zijn er onder meer ook voor het binnenvallen in panden, aanhoudingen op straat en het onder controle brengen van gevaarlijke verwarde personen. Toch gaat het alleen bij de autoprocedure ernstig mis, al zes keer sinds 2015.

Dat blijkt uit gegevens van Jaap Timmer, als politiesocioloog van de Vrije Universiteit Amsterdam zeer goed ingevoerd bij zowel de politie als de Dienst Speciale Interventies (DSI), waar de AT's onder vallen. Bij arrestaties in Oldenzaal (2015), Enschede (2018), Sittard (2019), Drachten (2020), Cromvoirt (2020) vielen gewonden. Een ongewild schot door een AT-lid bij een aanhouding in Waalwijk werd in maart dit jaar een drugsverdachte fataal.

Voor 2015 was een ongewild AT-schot waarbij een slachtoffer viel een zeldzaamheid. Vanaf de jaren tachtig tot 2015 gaat het volgens Timmers archief om vier incidenten met een ongewild raak schot van een AT'er, in 2007 (dodelijk), in 1990 en in 1987 (dodelijk) en 1983 (dodelijk). Overigens ging het hierbij ook meestal om de autoprocedure.

Het oppakken van een verdachte in een auto door een arrestatieteam gebeurt gemiddeld een kleine tweehonderd keer per jaar. De autopro-

Sporenonderzoek nadat een arrestatieteam een verdachte klemreed en neerschoot.

ARCHIEFFOTO ANP

cedure wordt toegepast bij elf procent van de AT-inzetten. Jaarlijks worden zo'n 1400 verdachten ingerekend door arrestatieteams.

Versplintert

De DSI wil op dit moment niet ingaan op de missers. Woordvoerder Dennis Janus wijst erop dat de zaak-Sittard nog onder de rechter is. De marechaussee die hier per ongeluk schoot, verdient volgens de rechtbank een werkstraf van dertig uur. Hoger beroep loopt nog in deze zaak. Extra zuur is dat naderhand

bleek dat de verkeerde persoon werd aangehouden, er was sprake van een persoonsverwisseling.

De marechaussee wilde de vermeende verdachte in een stilstaande auto aanhouden. Met zijn linkerhand probeert hij het autoportier openen. Dat zit op slot, waarop de AT'er conform de instructie een zogenoemde vuurlijn (vrij schootsveld) aanlegt en zijn wapen grijpt. Hierbij legt hij kennelijk zijn vinger op de trekker in plaats van langs de slede, zoals het wordt geleerd. Vrijwel direct volgt het schot. De marechausseekogel versplintert het portieraam en doorboort de armslagader van het doelwit.

Vervolg

De verdachte die zeven jaar geleden in Oldenzaal in zijn buik werd geschoten door een AT'er zag dit als poging tot moord of doodslag, dan wel zware mishandeling. Tevergeefs eiste hij via een artikel 12-procedure dat de schutter alsnog zou worden vervolgd. Volgens het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft het OM terecht afgezien van vervolging, omdat geen sprake was van opzet. Afgezien van het onbedoelde schot handelde deze operator net als zijn collega's volgens het boekje, concludeert het hof.

De kogel die op 17 maart dit jaar per ongeluk werd afgevuurd bij een arrestatie in Waalwijk, kostte drugsverdachte Tim van der Boor het leven. De AT'er die schoot, wordt ver-

Altijd melden

Slachtoffers door ongewilde schoten van 'gewone' agenten zijn sinds 1998 niet meer gevallen. Agenten moeten het 'ter hand' nemen van hun vuurwapen sinds die tijd melden, ook als er niet mee is bedreigd of geschoten. Aanleiding voor de maatregel was het boek 'Onder schot' van onder andere politiesocioloog Jaap Timmer. Daaruit bleek dat ongewilde schoten in het spel waren bij een op de vijf doden door politiekogels en een op de tien gewonden.

op dat leden van arrestatieteams worden onderworpen aan een strenge selectie en opleiding. De verschillende procedures worden geregeld herhaald. Over het algemeen werken AT'ers in vier koppels, plus een commandant. Timmer: „Iedereen weet wat zijn taak is, er zijn weinig verrassingen. Althans niet in het eigen optreden.”

Ongewild schieten door arrestatieteams was in de jaren tachtig ook een probleem, weet Timmer. „Bij de pandprocedure werd daarna afgesproken het vuurwapen pas te trekken bij het zien van een verdachte. En bij de autoprocedure bleef het wapen voortaan in de holster, wel met de hand de kolf. Zodra het wapen werd getrokken, werden geen andere dingen meer gedaan.”

Dat gaat nu enigszins anders. „De autoprocedure is fysiek, je probeert iedereen zo snel mogelijk uit de auto te krijgen en te maskeren. Daar zit 'm de kneep. Als je andere dingen doet met in je goede hand het vuurwapen, kan je in een reflex de trekker overhalen. Dat blijkt ook uit buitlands onderzoek.”

Afleiding

Vooralsnog vertrouwt de DSI op de zogenoemde sulhouding. Daarbij wordt het wapen tegen de borst gehouden, met de loop naar beneden (zuiden) gericht. Sul is Portugees voor zuiden. „Dat moet een ongewild schot voorkomen, omdat het lastig is in die houding de trekker over te halen”, legt Timmer uit.

Kan het ongewilde schot van een AT'er nonchalance zijn? Eerder afleiding, denkt Timmer, of een gebrek aan focus. AT'ers zijn ook mensen. „Vergelijk het met schrijffouten, die maak ik eerder als ik vermoeid ben of bijvoorbeeld als er iets aan de hand is met mijn vrouw. En hoe zit het met de leidinggevende, hoe zit die in zijn vel? Is de briefing wel volledig?”

Per jaar komen drie, vier agenten voor de rechter wegens schietincidenten. Veroordelingen zijn nog zeldzamer. Rechters houden rekening met de doorgaans zeer pittige omstandigheden.

400 man in the line of fire

Nederland telt zes arrestatieteams met elk een eigen werkgebied. Een zevende team komt van de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten (BSB) van de Koninklijke Marechaussee.

Elk team telt zo'n dertig man, onderverdeeld in drie secties. Er zijn minimaal vier sectiecommandanten, zodat er altijd een leidinggevende beschikbaar is.

Naast de arrestatieteams valt ook de Afdeling Interventies onder de Dienst Speciale Interventies (DSI). Dit is de primaire

antiterreureenheid. Leden moeten minimaal drie jaar ervaring hebben bij een regulier arrestatieteam. Om 'wedstrijdritme' te houden, worden AT'ers gemiddeld eens per week ingezet bij 'gewone' operaties.

Bij de DSI hoort verder het M-squad, de militaire antiterreureenheid voor de Nederlandse justitie van het van het Korps Mariniers.

Alles bij elkaar heeft de DSI de beschikking over zo'n vierhonderd operationele, directe inzetbare manschappen.